

– Kunstnerens rett til å være den som uttaler seg og tiltaler et publikum kan oppleves som en form for dominans, sier Maareta Jaukkuri, kurator for drets kunstfestival i Lofoten.
Foto: Marianne Heier

Med tiden til hjelp

Marianne Heier

Lofoten International Art Festival (LIAF) går av stabelen for niende gang i år. For kurator Maareta Jaukkuri har målet først og fremst vært å skape et møtested. Verkene skal fungere som stille rom for projeksjon av egne erfaringer og assosiasjoner, og samtidig som felles referanser.

– I teksten din skriver du at «Når kommunikasjonen lykkes, består den av korte, gledesfylte øyeblikk da vi opplever at vi ikke er ensomme, at vi deler verden og livet med andre. Målet med denne utstillingen er å forsøke å skape slike stunder».

– Jeg tror et stort problem i verden nå er den enorme følelsen av isolasjon mennesker imellom. Vi er blitt som øyer. Det globale politiske klimaet gjør at vi i stadig større grad må klare oss selv, og at hver enkelt må beskytte seg og sitt. Ideen om det kollektive ansvaret er i oppløsning. Dette har skapt en generell konkurranse situasjon der andre ses som en trussel. Denne ensomheten kan kjennes helt ugjennomtrengelig. Samtidig er denne følelsen noe grunnleggende som vi alle kan kjenne oss igjen i. Den binder oss også sammen.

Tilstedeværelse i øyeblikket

– Langsømt, tålmodighet og tilstedeværelse listes opp som strategier for kunstnerne i utstillingen. Flere av dem har oppholdt seg i Lofoten over tid i forbindelse med produksjonen av de deltagende verkene. De samme strategiene anbefales publikum i møte med utstillingen.

– Utstillingens tittel, «To see the world, to feel with your eyes», viser til et ønske om å fokusere på det emosjonelle og det sanselige. Jeg tror at vi på det emosjonelle planet ligner hverandre mer enn på det intellektuelle, uten at det ene utelukker det andre. Jeg er opptatt av ideen om tilstedeværelse i øyeblikket. Her kan det være interessant å trekke en parallell til østlig filosofi, som for eksempel buddhismen. Det dreier seg ikke utelukkende om en intellektuell tilstedeværelse, men om en verdensoppfatning basert i like stor grad på sansinntrykk og emosjoner. De samme tankene finnes i prosessfilosofien, og skaper en dialog mellom østlig og vestlig tanke. I dette begrepet ligger det en forståelse av tilstedeværelse og kontinuerlig forandring både fysisk og mental.

– En av grunnene til populismens fremmarsj er at vi har fornekta følelsenes og sansenes betydning i møtet med verden. Dermed har det blitt mulig for eksempel for endel politikere å spille helt ukritisk på menneskers følelser på en veldig billig måte. Kunstopplevelsen kan fungere som en motvekt til den forenkling og generaliserende informasjonen vi mottar ellers i samfunnet. Den kan gi oss en ny forståelse for kompleksitet og nyanser.

Ivareta prosessene

– De siste tidernes erfaring med relasjonelle kunststrategier har ført til en diskusjon rundt nettopp ivaretagelsen av de sosiale prosessene og kunstnerens etiske ansvar for

andre deltagende også utover selve utstillingsperioden. Kommunikasjonsmodeller som foreslås gjennom kunstsystemet, og som involverer andre grupper enn kunstnerne selv, iverksettes i realiteten ofte i svært liten grad. Av og til kan man få følelsen av at kunstprosjekter som utgir seg for å være basert på sosial samvittighet fra kunstnerens side, kanskje heller er designet for å tilfredsstille en forventning fra det internasjonale kunstsystemet.

– Utgangspunktet for flere av prosjektene i denne utgaven av LIAF kan karakteriseres som relasjonelle selv om de er blitt videreutviklet utover det rent dokumentariske. Mange av dem forholder seg spesifikt til den lokale konteksten her i Lofoten, mens andre tar utgangspunkt i mer universelle problemstillinger. Det er veldig viktig for meg at de kan fortsette å fungere etter åpningen og også etter at hele utstillingsperioden er over. Det er ofte problematisk at utstillingsåpninger forstås som en konklusjon av pågående kunstneriske prosesser. Dermed avbryter man noe som i realiteten fortsetter både i og utenfor utstillingsrommet, og publikums møte med kunsten kan bli en statisk form for enveiskommunikasjon. Å ivareta disse prosessene er en utfordring for utstillingsinstitusjonene, og jeg tror ikke det finnes noen absolutt løsning.

Begge parter kan kjenne seg fri

– Det virker som om informasjonsarbeidet har en veldig sentral rolle for at prosjektet ditt skal kunne fungere kommunikativt slik du ønsker. Risikerer du ikke at formidlingen skygger for kunsten? Stoler du ikke på verkets egen kommunikasjonsønske?

– Det er krevende for publikum å gå i dialog med et kunstverk. Kunstnerens rett til å være den som uttaler seg og tiltaler et publikum kan oppleves som en form for dominans, og det kan føre til at publikum vegrer seg for å ta imot invitasjonen til dialog. Det er viktig å finne en balanse i denne situasjonen slik at begge parter kan kjenne seg fri. Når det er sagt, mener jeg at et godt kunstverk inneholder veldig mange lag, og at det er mulig å lese det på mange forskjellige nivåer. Misforståelsen om at man skal kunne «forstå» kunst er ganske utbredt. Det er jo helt umulig, og jeg tror denne ideen ofte sperrer for publikums kunstopplevelser. Det finnes så mange grader av forståelse i møtet med et verk. Ofte kan man oppleve at forståelsen av det endres og vokser lang tid i etterkant.

– Naturen er en allestedsnærværende størrelse her i Lofoten, både som konkret og symbolsk fenomen. Overlever kunsten møtet med dette voldsomme scenariet?

– Jeg tror at for eksempel kunstnerne i New York opplever myten om byen som like voldsom og dominerende som kunstnerne her opplever myten om naturen. Det finnes mer nøytrale steder som kanskje er umiddelbart enklere å forholde seg til som kunstner, men jeg tror kunst trenger en motstand. Her må man kjempe for et rom for eget uttrykk. Det stiller store krav til kunstnerne, men det kan også føre til veldig interessante resultater.

– Norge har en ganske kort kunsthistorie i forhold til de fleste andre vestlige land. Merker du en forskjell i hvordan kunsten og kunstneren oppfattes her i forhold til andre land du har arbeidet i?

– I Finland har kunstnerne hatt en viktig rolle i frigjøringskampen, noe som kanskje gjør at kunstnerrollen generelt nyter større respekt enn her i Norge. Men det er vel mest en nyanseforskjell. I forhold til land med en større kunsthistorisk bevissthet kan man jo også si at situasjonen i Norge gir en stor grad av frihet for kunstnerne. De trenger ikke forholde seg til en masse historiske forestillinger om hvordan de skal fungere og hva de skal produsere. Til sammenligning tror jeg for eksempel at kunsthistoriens enorm tilstedeværelse i en by som Roma er et veldig vanskelig og dominerende bakteppe for byens samtidskunstscene.

Gjenkjennelige for alle

– Kunstaktiviteten i dette området toppet seg hvert annet år med LIAF. Det foregår en jevn aktivitet i forbindelse med Skulpturlandskap Nordland og Kunstneriske forstyrrelser, men også i disse prosjektene er de fleste deltagende kunstnerne stjerner på den internasjonale kunsthimmelen som importeres hit for anledningen. Tidligere utgaver av LIAF har vært kritisert for ikke å ha forholdt seg tilstrekkelig til den lokale kunstscenen. Hvilke tanker har du om møtet mellom det internasjonale biennalesystemet og lokalsamfunnet i Lofoten?

– Jeg tror man heller må se den internasjonale kunsten representert gjennom f.eks. LIAF som en gave til området, enn som en trussel overfor den lokale kunstscenen. Det er jo for eksempel fantastisk at man kan oppleve en Dan Graham-skulptur her midt i landskapet. Det tar ingenting bort fra den lokale scenen.

– I arbeidet med Cildo Meireles' prosjekt på Dønna, en del av videreføringen av Skulpturlandskap Nordland, opplevde vi en veldig stor åpenhet og forståelse hos de lokale politikerne og kulturaktivistene, og også blant publikum generelt. Denne varme og generøse velkomsten tror jeg henger sammen med det grundige arbeidet som er nedlagt i formidlingen av samtidskunst her i regionen i de siste ti årene. Det har virkelig gitt resultater. Man har klart å etablere et reelt tillitsforhold mellom publikum og samtidskunsten.

– Det er jo heller ikke slik at folk her er annerledes enn andre steder. Temaer som utforskes i internasjonal sammenheng er gyldige også her. Simryn Gill deltar for eksempel i utstillingen med en installasjon bestående av objekter som er drevet i land på en strand i Malaysia, hennes eget hjemland. Disse objektene er gjenkjennelige for alle mennesker som bor ved en strand, og bærer i seg en felles assosiasjonsverden uansett hvor man kommer fra. Edvina Larssens studie av Nordlandsbunaden viser også hvor internasjonalt orientert dette området og dets tradisjoner i virkeligheten er.

– I prinsippet forholder vi oss til samme type informasjon hvor vi enn er i verden. Vi deler en felles bakgrunn som ikke har med vår geografiske tilknytning å gjøre. Og jo mer vi deler av denne informasjonen, jo viktigere blir det å lete opp og forstå de små forskjellene som finnes i kulturen. Det er jo nyansene som er det spennende i livet.

Lofoten International Art Festival 2006 / Kjølelageret | Svolvær, 17/6 – 30/7 2006 / Tittel: To see the world, to feel with your eyes

Kurator: Maareta Jaukkuri. Deltakende kunstnere: Bjørn-Lisa Arvola (Finland), Laura Belló (Finland), Máximo Dias og Walter Resweg (Brasil), Anse Kåmbe Døven (Norge), Simryn Gill (Malaysia), Henrik Håkansson (Sverige), Jasper Just (Danmark), Teuvo Kallinen og Oiva Kallio-Kallinen (Finland), Amar Karwar (India), Ragna Larsen (Norge), Cildo Meireles (Brasil), Ravi Mohan (Norge), Jørn Rand Rasmussen (Norge)